

**ΣΥΜΒΑΣΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ  
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥ ΕΔΡΕΥΟΝΤΟΣ ΣΤΗΝ ΗΜΕΛΑΠΗ ΚΑΙ  
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΟΜΕΝΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΕΤΑΙΡΙΩΝ, ΕΔΡΕΥΟΥΣΩΝ  
ΣΤΗΝ ΑΛΛΟΔΑΠΗ.**

**ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΤΑ  
ΤΟΝ ΚΠολΔικ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΒΡΥΞΕΛΛΩΝ.**

**ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΙΩΤΙΚΟ  
ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΣΥΜΒΑΣΗ.**

**ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΕΚΠΛΗΡΩΣΕΩΣ ΤΗΣ  
ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΕΚΠΛΗΡΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΝΟΧΗΣ.**

**ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΑΠΟ ΑΛΛΗ' ΕΝΝΟΜΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ.**

**ΟΜΙΛΟΣ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ.**

**ΤΟ Π.Δ. 219/1991 «ΠΕΡΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ».**

**ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ**

**ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΟΜΕΝΟ' ΕΝΝΟΜΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ'  
ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥ.**

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ  
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ :** **ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ,** Η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας·  
**ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ,** Αξίωση αποζημίωσης πελατείας διανομέα και καταχρηστική καταγγελία  
σύμβασης διανομής, ΔΕΕ 4/112· **ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ,** Γενικό μέρος εμπορικού δικαίου, 3η  
έκδοση· **ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ,** Το έγγραφο στη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, ΕπισκΕμπΔ  
έτους 2001, σελ. 21 επ· **Ο ΙΔΙΟΣ,** Σχόλιο, ΕπισκΕμπΔ έτους 2001, σελ. 497-498· **ΠΕΡΑΚΗΣ,**  
Γενικό μέρος του εμπορικού δικαίου, έκδ. 1999· **ΡΟΚΑΣ ΙΩΑΝ.,** Εμπορικό δίκαιο, Γενικό  
μέρος, έκδοση 1991· **ΤΕΛΛΗΣ,** Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου, έκδ.  
1997· **ΦΑΡΜΑΚΙΔΗΣ,** Η σύμβαση αποκλειστικού διανομέα, έκδ. 1990.

\*\*\*\*\*

## I. ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΑΞΙΩΣΕΙΣ

Υπό τα δεδομένα της αγωγής, 1) η ενάγουσα - ελληνική εταιρία - είναι, δυνάμει σχετικής συμβάσεως που καταρτίστηκε στις 21-7-2000, εμπορικός αντιπρόσωπος της πρώτης εκ των εναγομένων, αλλοδαπής (εδρεύει στο Μιλάνο) εταιρίας με την επωνυμία «.....», η οποία τον Αύγουστο του έτους 2001 απορροφήθηκε από την τέταρτη εναγομένη, επίσης αλλοδαπή (εδρεύει στις Βερμούδες) εταιρία με την επωνυμία «.....», θυγατρική της οποίας είναι η τρίτη εναγομένη, επίσης αλλοδαπή (εδρεύει στις ΗΠΑ) εταιρία με την επωνυμία «.....», θυγατρική δε της τελευταίας είναι η δεύτερη εναγομένη, ελληνική εταιρία με την επωνυμία «.....» και 2) όλες οι εναγόμενες συγκροτούν εν τοις πράγμασιν μία λειτουργική/επιχειρηματική οντότητα και συνδέονται υπό την έννοια του άρθρου 42ε του κωδ. ν. 2190/1920, διοικούνται δε από την «.....», 3) την σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας κατήγγειλε η ελληνική εταιρία «.....», η οποία υποκατέστησε την αρχικώς συμβληθείσα «S.....» στην εν λόγω σύμβαση, δυνάμει της από 21-11-2001 επιστολής τελευταίας, με την οποία πληροφορούσε την ενάγουσα ότι η «A.....ΕΛΛΑΣ» είναι αντιπρόσωπός της στην Ελλάδα. Επί τη βάση των δεδομένων αυτών - και εν όψει του γεγονότος ότι η ενάγουσα θεωρεί την καταγγελία αυτή ως καταχρηστική και αντισυμβατική - ζητείται με την αγωγή να καταδικασθούν οι εναγόμενες και εις ολόκληρο κάθε μία, να καταβάλουν στην ενάγουσα χρηματικά ποσά. Συγκεκριμένως, η τελευταία ζητεί να υποχρεωθούν οι εναγόμενες εταιρίες και εις ολόκληρο κάθε μία από αυτές να της καταβάλουν 1) δρχ. ...., ως διαφυγόντα καθαρά κέρδη, του χρονικού διαστήματος 2002-2007, επειδή λόγω της καταγγελίας της συμβάσεως, η αντισυμβαλλομένη<sup>1</sup> σταμάτησε να

---

<sup>1</sup> Στην αγωγή δεν διευκρινίζεται ποιά από τις εναγόμενες σταμάτησε να της παρέχει τα προϊόντα της, δεδομένου του ότι, όπως θα εκτεθεί κατωτέρω, στον χρόνο της καταγγελίας της συμβάσεως, μόνη αντισυμβαλλομένη ήταν η τέταρτη εναγομένη (η «TYCO») και συνεπώς, αυτή και μόνο ήταν υπόχρεως να εκτελεί την σύμβαση. Από το κείμενο όμως της αγωγής, δεν διευκρινίζεται κατά τρόπο σαφή, ποιά από τις διαδίκους θεωρεί η ενάγουσα ως αντισυμβατικώς ενεργούσα.

προμηθεύει την ενάγουσα με τα προϊόντα της και εξ αυτής της αιτίας η τελευταία απώλεσε κέρδη από τη μη μεταπώληση των προϊόντων αυτών (συστημάτων ασφαλείας, ετικετών κλπ) σε πελάτες της, 2) δρχ. ...., ως θετική ζημία της, από τις δαπάνες που διενήργησε, προκειμένου να εκτελέσει τις συμβατικές υποχρεώσεις της που ανέλαβε με την εν λόγω σύμβαση αντιπροσωπείας και δρχ. ...., επίσης ως θετική ζημία της, λόγω της απαξίωσης της ως οικονομικής οντότητας. Θεωρεί επίσης η ενάγουσα, πως η καταγγελία αυτή έγινε δολίως και με πρόθεση να ζημιωθεί, γιατί και είναι αδικαιολόγητη και ως τοιαύτη είναι καταχρηστική, εντεύθεν δε συνιστά αδικοπραξία, γιατί και ζητεί να της επιδικασθεί χρηματική ικανοποίηση.

## II. ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

### *1. Διεθνής δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων.*

#### **α. Η ρύθμιση του ΚΠολΔικ.**

Τρεις από τις εναγόμενες (η πρώτη, η τρίτη και η τέταρτη) εδρεύουν στην αλλοδαπή (δηλαδή είναι αλλοδαποί διάδικοι) και επομένως τίθεται ζήτημα αυτεπάγγελτης έρευνας από το δικαστήριο, του εάν στοιχειοθετείται ή όχι διεθνής δικαιοδοσία του<sup>2</sup>. Η δικαιοδοσία αυτή υφίσταται εφόσον υπάρχει σύνδεση της Ελληνικής Πολιτείας με την επίδικη έννομη σχέση, (εν προκειμένω την σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας και τις εξ αυτής απορρέουσες ένδικες αξιώσεις), κατά δε την βούληση του νόμου, η σύνδεση αυτή υφίσταται εφόσον συντρέχει δωσιδικία (γενική ή ειδική) ελληνικού δικαστηρίου<sup>3</sup>, κατά την έννοια των άρθρων 22-41 του ΚΠολΔικ ή στοιχειοθετείται παρέκταση της δικαιοδοσίας αυτής κατά το άρθρο 42 § 1 ΚΠολΔικ, υπό την έννοια ότι τα ελληνικά δικαστήρια δικαιοδοτούν να εκδικάσουν την υπόθεση κατά την - ρητή ή σιωπηρώς εκδηλούμενη<sup>4</sup> - οικεία βούληση των διαδίκων, μολονότι κατ' αρχήν δικαιοδοτούν, κατά το ελληνικό δικονομικό δίκαιο (του forum), τα δικαστήρια άλλου Κράτους, ενόψει και του ότι διεθνής δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων δημιουργείται και με παρέκταση<sup>5</sup>. Εν προκειμένω, οι

---

<sup>2</sup> Άρθρο 3 § 1 του ΚΠολΔικ.

<sup>3</sup> Άρθρο 3 § 2 του ΚΠολΔικ.

<sup>4</sup> Βλ. το άρθρο 42 § 2 του ΚΠολΔικ.

<sup>5</sup> Η νομολογία του Ελληνικού Ακυρωτικού δικαστηρίου επί του ζητήματος αυτού, είναι πάγια. Βλ. προχείρως την ΑΠ 822/2001 δημοσιευμένη στο περιοδικό Ελλ-Δνη τ. 42 σελ. 912. Ανάπτυξη του ζητήματος βλ. στον ΚΠολΔικ των Κεραμέως/Κονδύλη/Νίκα (-Νίκα) τ. Ι κάτω από το άρθρο 3 § 7 επ. σελ. 23-24.

ανωτέρω αλλοδαπές εταιρίες ενάγονται ως (απλοί) ομόδικοι της δεύτερης εξ αυτών, η οποία εδρεύει στην ημεδαπή και επομένως στοιχειοθετείται διεθνής δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων και ως προς αυτές, κατά το άρθρο 37 § 1 ΚΠολΔικ.

β. Η ρύθμιση της διεθνούς συμβάσεως των Βρυξελλών και του Κανονισμού (Reglement) αριθ. 44/2001 του Συμβουλίου «Για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις».

Σύμφωνα με το άρθρο 3 του Τίτλου II (Τμήμα αριθ. 1) της σύμβασης αυτής<sup>6</sup>, τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους (ενν. επί εταιριών : την έδρα τους) στο έδαφος συμβαλλομένου Κράτους, μπορούν να εναχθούν ενώπιον των δικαστηρίων άλλου συμβαλλομένου Κράτους, μόνον σύμφωνα με τους κανόνες που περιλαμβάνονται στα τμήματα 2 έως και 6 του παρόντος Τίτλου<sup>7</sup>. Κατά δε το άρθρο 5 § 1 (του Τμήματος αριθ. 2 του Τίτλου II) της σύμβασης αυτής<sup>8</sup>, πρόσωπο που έχει στην κατοικία του στο έδαφος συμβαλλομένου Κράτους, μπορεί να εναχθεί σε άλλο συμβαλλόμενο Κράτος, ως προς διαφορές εκ συμβάσεως, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου στον οποίο εκπληρώθηκε ή οφείλει να εκπληρωθεί η παροχή<sup>9-10</sup>. Επί

<sup>6</sup> Στην εν λόγω διεθνή σύμβαση μάλλον έχει προσχωρήσει και η Ιταλία, δεν γνωρίζω εάν έχουν προσχωρήσει και οι ΗΠΑ. Το τελευταίο πρέπει να ερευνηθεί.

<sup>7</sup> Ακριβώς όμοιο είναι και το άρθρο 3 § 1 του ως άνω Κανονισμού.

Σημειώνεται ότι οι Κανονισμοί της Ευρωπαϊκής Ενώσεως συνιστούν πρωτογενές δίκαιο και συνεπώς ισχύουν αυτομάτως (δηλαδή χωρίς καμμία άλλη διατύπωση) και στο έδαφος της Ελληνικής Πολιτείας, υπερισχύουν δε κάθε αντίθετης διατάξεως του εσωτερικού δικαίου.

<sup>8</sup> Ακριβώς όμοιο είναι και το άρθρο 5 § 1 του ως άνω Κανονισμού.

<sup>9</sup> Ενόψει του ότι οι διεθνείς συμβάσεις, αφότου κυρωθούν, υπερισχύουν του ουσιαστικού δικαίου (κατά την ρητή διάταξη του άρθρου 28 § 1 του Συντάγματος), συνέπεται ότι διαφορών μεταξύ υπηκόων Κρατών που έχουν προσχωρήσει στις συμβάσεις αυτές, το εσωτερικό δίκαιο (ουσιαστικό και δικονομικό) αδρανοποιείται και ισχύουν μόνον οι διατάξεις της σύμβασεως αυτής. Από δε την αντιπαράθεση, αφενός του άρθρου 33 εδάφ. α' του ΕλλΚΠολΔικ κι αφετέρου του άρθρου 5 § 1 της διεθνούς αυτής σύμβασεως που ρυθμίζουν ακριβώς το ίδιο ζήτημα, προκύπτει ότι η τελευταία έχει περιστείλει ουσιωδώς τις παραμέτρους του άρθρου 33 του ΕλλΚΠολΔικ οι οποίες τίκουν δωσιδικία (επομένως και διεθνή δικαιοδοσία) των ελληνικών δικαστηρίων για εκδίκαση των διαφορών εκ συμβάσεως, **αφού πλέον μόνη παράμετρος είναι ο τόπος εκπλήρωσεως της παροχής.**

<sup>10</sup> Πρέπει να επισημανθεί η ουσιωδέστατη διαφορά μεταξύ των όρων «επλήρωση της ενοχής» αφενός και «εκπλήρωση της παροχής» αφετέρου, διότι οι έννοιες αυτές δεν είναι καθόλου ταυτόσημες. Συγκεκριμένως, ως «επλήρωση της ενοχής» νοείται ο τόπος στον οποίο πραγματικά επέρχεται το αποτέλεσμα που επιδιώκεται με την ενοχή (λ.χ. επί πωλήσεως, η παράδοση του πωληθέντος στον αγοραστή και αντιστοίχως η καταβολή στον πωλητή του συνολομολογηθέντος τιμήματος). Αντιθέτως,

αμφοτεροβαρών συμβάσεων, λαμβάνεται υπόψιν η παροχή που ζητείται με την αγωγή και αποτελεί το αντικείμενο της δίκης<sup>11</sup>. Εν προκειμένω, οι αξιούμενες παροχές είναι χρηματικές και άρα - ελλείψει ειδικής συμβατικής ρυθμίσεως - είναι εκπληρωτέες στον τόπο της έδρας (επαγγελματικής εγκατάστασης) της ενάγουσας, κατά το άρθρο 321 του ΕΛΛΑΚ, δηλαδή στην Αττική, ενόψει του ότι η ενοχή είναι χρηματική και συνεπώς τόπος προπαρασκευής της δε νοείται εξ ορισμού. Υπό τα δεδομένα αυτά στοιχειοθετείται διεθνής δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων και κατά τις προεκτεθείσες διατάξεις και κατά την διάταξη του άρθρου 6 § 1 της ως άνω διεθνούς συμβάσεως<sup>12</sup>, κατά την οποία πρόσωπο που έχει την κατοικία του στο έδαφος συμβαλλομένου Κράτους μπορεί επίσης να εναχθεί, αν υπάρχουν πολλοί εναγόμενοι, ενώπιον του δικαστηρίου της κατοικίας ενός από αυτούς.

## *2. Ανεύρεση του εφαρμοστέου δικαίου.*

### **α. Κατά το ελληνικό ιδιωτικό διεθνές δίκαιο.**

Ενόψει του ότι πρόκειται για κατάρτιση συμβάσεως μεταξύ συμβαλλομένων εταιριών (και συγκεκριμένως της ενάγουσας αφενός και της «SENSORMATIC», αφετέρου), εκατέρω των οποίων εδρεύει στο έδαφος διαφορετικής Πολιτείας, προκύπτει το θεμελιώδες ζήτημα του εφαρμοστέου - επί της συμβάσεως -

---

ως «εκπλήρωση της παροχής» νοείται ο τόπος στον οποίο ο οφειλέτης οφείλει να επιχειρήσει όλες τις ενέργειες που είναι αναγκαίες για την εκπλήρωση της υποχρεώσεώς του. Οι δύο αυτοί τόποι συνήθως συμπίπτουν, αλλά αυτό είναι τυχαίο και τούτο αναφαίνεται εκδήλως στις αποκαλούμενες «πέμνιμες» παροχές. Επί παραδείγματι : Ο έμπορος των Αθηνών «Α» αγοράζει τηλεγραφικώς από τον «Β», που έχει εργοστάσιο στην Θεσσαλονίκη, προϊόντα του τελευταίου και τα μέρη συμφωνούν να αποσταλούν τα αγορασθέντα στην Αθήνα, όπου κατοικεί ο αγοραστής «Α». Στην περίπτωση αυτήν, τόπος εκπλήρωσεως της παροχής για τον πωλητή είναι η Θεσσαλονίκη (διότι εκεί είναι το εργοστάσιό του και επομένως εκεί θα πράξει παν ό,τι τον αφορά για να πειθαρχήσει στα συμβατικώς υπεσχημένα, δηλ. θα κατασκευάσει το προϊόν που επώλησε στον «Α», προκειμένου στην συνέχεια να του το παραδώσει, εάν θέλει να πληρώσει την συναφή υποχρέωση/ενοχή του), όμως τόπος εκπλήρωσεως της ενοχής από μέρους του είναι η Αθήνα, διότι τούτο συνεφωνήθη (άρθρο 320 § 1 ΑΚ) (βλ. Απ. Γεωργιάδη, στον ΑΚ των Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, κάτω από τα άρθρα 320-322 αριθ. 1 και 3 σελ. 147. Τον ίδιο, Ενοχικό δίκαιο, Γενικό μέρος, έκδ. 1999, § 13 αριθ. 11 και 12 σελ. 172. Αστ. Γεωργιάδης, ΕνοχΔ, Γενικό μέρος, τ. β' έκδ. 1984 § 20 Ι αριθ. 1 σελ. 45. ΑΠ 786/2000 Ελλ-Δνη 42/155). Επομένως, εν προκειμένω, σημασία έχει ο τόπος πλήρωσης της παροχής κι όχι αυτός της ενοχής.

<sup>11</sup> Κεραμεύς/Κρεμλής/Ταγαράς, Η σύμβαση των Βρυξελλών, έκδ. 1989, σελ. 53.

<sup>12</sup> Όμοια ακριβώς με εκείνη των άρθρων 6 § 1 του ως άνω Κανονισμού και 37 § 1 του ΚΠολΔικ.

ουσιαστικού δικαίου κάποιας από τις Πολιτείες αυτές, δεδομένου του ότι οι σχέσεις που συνδέουν τους συμβαλλομένους αυτούς περιέχουν στοιχεία αλλοδαπότητας<sup>13</sup>. Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρο 25 του ΕλλΑΚ<sup>14</sup>, οι ενοχές (οι αξιώσεις) που παράγονται από ενοχική σύμβαση (όπως η προκειμένη) διέπονται κατά κύριο λόγο από το δίκαιο στο οποίο τα μέρη έχουν υποβληθεί<sup>15</sup> και εφόσον δεν υφίσταται σχετική συμφωνία από το δίκαιο που αρμόζει στην σύμβαση, ενόψει του συνόλου των ειδικών συνθηκών<sup>16-17</sup>. Εν προκειμένω, δεν αναφέρεται στην αγωγή εάν είχε συνομολογηθεί η *lex voluntatis* και συνεπώς ήταν απαραίτητο είναι να προσδιορίζεται στην σ' αυτήν ο τόπος στον οποίο έχει συναφθεί η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας καθώς και άλλα προσδιοριστικά στοιχεία του *proper law*, προκειμένου να δοθεί στο δικαστήριο η δυνατότητα να εντοπίσει το εφαρμοστέο στην σχέση ουσιαστικό δίκαιο. Διαφορετικά, η αγωγή θα κινδυνεύει να απορριφθεί, ως αόριστη, λόγω της εξ αντικειμένου αδυναμίας του δικαστηρίου να ανεύρει το εφαρμοστέο δίκαιο, προκειμένου στην συνέχεια να δυνηθεί να καταστρώσει τον οικείο δικανικό συλλογισμό, αφού δεν θα μπορεί να θέσει την μείζονα σκέψη του εν λόγω συλλογισμού. Εκτός, εάν το δικαστήριο θεωρήσει πως η επίκληση από την ενάγουσα των διατάξεων του ελληνικού ουσιαστικού δικαίου (εφόσον δεν υπάρχει αντίρρηση επ' αυτού από τον εναγόμενο), συνιστά *lex voluntatis*, γνωστού όντος του ότι επιτρέπεται μετασυμβατικός καθορισμός του εφαρμοστέου δικαίου<sup>18</sup>.

#### β. Κατά την διεθνή σύμβαση «Για το εφαρμοστέο δίκαιο».

Ταυτόσημο προς το άρθρο 25 του ΕλλΑΚ είναι το άρθρο 4 § 1 της Διεθνούς Σύμβασης «Για το εφαρμοστέο δίκαιο», η οποία κυρώθηκε και ισχύει στην Ελλάδα -

---

<sup>13</sup> Κρίσπης, Ιδιωτικόν διεθνές δίκαιον, Γενικόν μέρος, έκδ. 1970, § 2 σελ. 12.

<sup>14</sup> Ταυτόσημο είναι και το άρθρο 4 § 1 της Διεθνούς Σύμβασης «Για το εφαρμοστέο δίκαιο», η οποία κυρώθηκε και ισχύει στην Ελλάδα - κατά το άρθρο 28 του Συντάγματος - με το ν. 1792/1988.

<sup>15</sup> *Lex voluntatis*.

<sup>16</sup> *Proper law*.

<sup>17</sup> Στον κανόνα του άρθρου 25 του ΕλλΑΚ, καθώς και στον αντίστοιχο του άρθρου 4 § 1 της ανωτέρω διεθνούς συμβάσεως, τα δίκαια τίθενται σε σχέση επικουρικότητας : μόνον εφόσον δεν υφίσταται συνομολογημένη *lex voluntatis* καταφεύγουμε στο *proper law* (Μαριδάκης, Ιδ.δ.δ. τ. II § 34 ΙΧ σελ. 36. Νικολετοπούλου-Κρίσπη, Ενοχία εκ συμβάσεως κατά το ιδ.δ.δ., σελ. 40. Βρέλλης, στον ΑΚ των Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, κάτω από το άρθρο 25 αριθ. 16 σελ. 45).

<sup>18</sup> Ευρυγένης, Ιδιωτικόν διεθνές δίκαιον, (Πανεπιστημιακά παραδόσεις και φροντιστηριακή ύλη), § § 135 και 136 σελ. 274 και 275 επ., αντιστοίχως.

κατά το άρθρο 28 του Συντάγματος - με το ν. 1792/1988. Συνεπώς, ισχύει και εν προκειμένω ό,τι σημειώθηκε ανωτέρω, εν σχέσει προς το προπαρατεθέν άρθρο του ΕΛΛΑΚ.

*3. Υφίσταται νόμω ευθύνη όλων των εναγομένων απέναντι στην ενάγουσα ;  
(Έννομες συνέπειες κατά το ουσιαστικό και το δικονομικό ζήτημα από την απάντηση στο ερώτημα αυτό).*

**α. Ως προς την εναγομένη «S....».**

Σύμφωνα με το ιστορικό της αγωγής, αφότου η αρχικώς συμβληθείσα αλλοδαπή εταιρία «S.....» απορροφήθηκε από την «T....» (και τούτο έλαβε χώραν προ της πρώτης επ' ακροατηρίου συζήτησεως της αγωγής, διότι αυτός είναι ο κρίσιμος χρόνος που ερευνώνται από το δικαστήριο τα ζητήματα αυτά), συνέπεται ότι επήλθε οιοονεί καθολική διαδοχή, με αποτέλεσμα η πρώτη από τις εταιρίες αυτές - κατά τους ορισμούς του ελληνικού δικαίου - να μην υφίσταται πλέον ως νομικό μόνρφωμα, δηλαδή ως υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων και εντεύθεν να μην έχει καν ικανότητα δικαίου άρα και ικανότητα να είναι διάδικος (άρθρο 62 εδάφ. α' ΚΠολΔικ)<sup>19</sup>. Ελλείπει άρα ως προς αυτήν η οικεία διαδικαστική προϋπόθεση και τούτο ερευνάται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο (άρθρο 73 ΚΠολΔικ), με συνέπεια η αγωγή να είναι απορριπτέα, ως απαράδεκτη<sup>20</sup>.

**β. Ως προς τις δεύτερη και τρίτη εκ των εναγομένων.**

Μόνη υπόχρεη πλέον εκ των συνεπειών της καταγγελίας της συμβάσεως, εμφανίζεται να είναι η απορροφήσασα εταιρία «T....», τέταρτη εκ των εναγομένων. Οι θυγατρικές όμως εταιρίες (δεύτερη και τρίτη εξ αυτών) δεν ευθύνονται απέναντι στην ενάγουσα κι αν ακόμη μεταξύ αυτών και της «T....» υφίσταται οικονομική και οργανωτική ένωση (Όμιλος Επιχειρήσεων). Διότι ο Όμιλος Επιχειρήσεων, (εκ των οποίων κάθε μία έχει αυτόνομη νομικώς οντότητα), στο πεδίο του ελληνικού δικαίου δεν αναγνωρίζεται ως αυτόνομη οντότητα και αυτός. Η έννομη ελληνική τάξη γνωρίζει μόνο τους θεσμούς αφενός των ενοποιημένων λογαριασμών (άρθρα 90-109 του κωδ.ν. 2190/1920, που προστέθηκαν στο κείμενό του με το π.δ. 498/1987) κι αφετέρου των συδεδεμένων επιχειρήσεων (άρθρο 42ε του ως άνω νόμου), οι οποίοι

<sup>19</sup> Η συνδρομή ή μη των διαδικαστικών προϋποθέσεων της δίκης, ως δικονομικό ζήτημα, ερευνάται κατά το δικονομικό δίκαιο του forum, δηλαδή κατά το δίκαιο της έδρας του δικάζοντος δικαστή (Βλ. Εφαθ 5471/1986 Ελλ-Δνη 28/147).

<sup>20</sup> ΑΠ 593/1999 Ελλ-Δνη 41/69.

αποβλέπουν στην παρουσίαση της χρηματοοικονομικής κατάστασης και των οικονομικών αποτελεσμάτων ενός συνόλου επιχειρήσεων, (εκ των οποίων η μία ελέγχει όλες τις άλλες ή τελούν όλες υπό ενιαία διεύθυνση), πλην όμως είναι νομικώς αυτόνομες<sup>21</sup>. Επομένως, παρέπεται ότι οι εν λόγω εναγόμενες, ως αυτόνομα νομικά πρόσωπα που δεν έχουν συμβληθεί στην εν λόγω σύμβαση με την ενάγουσα, δεν ευθύνονται απέναντι στην τελευταία εκ της συμβάσεως αυτής και επομένως, ως προς αυτές, η αγωγή είναι απορριπτέα ως απαράδεκτη, επειδή ελλείπει η παθητική νομιμοποίησή τους (άρθρο 68 ΚΠολΔικ), γεγονός το οποίο - επίσης ως διαδικαστική προϋπόθεση - ερευνάται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο (άρθρο 73 ΚΠολΔικ).

*4. Η καταγγελία της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας από μέρος της «Α...» : (α) Λύει την σύμβαση αυτή ; και (β) έχει δυσμενείς έννομες συνέπειες εκ της ίδιας συμβάσεως, ως προς την εν λόγω (δεύτερη) εναγομένη, απέναντι στην ενάγουσα ;*

**α. Ως προς το πρώτο ερώτημα.**

Κατά το ιστορικό της αγωγής, η καταγγελία της συμβάσεως αυτής από την «Α...» πραγματοποιήθηκε στις 12-11-2001, δηλαδή μετά την απορρόφηση της αρχικώς συμβληθείσας «S...», από την «Τ...» και κατόπιν σχετική εντολής της «S.....» προς την «Α...ΕΛΛΑΣ», η οποία ενήργησε ως αντιπρόσωπος και εντολοδόχος της «S...». Αφού όμως η τελευταία δεν υφίστατο ως αυτόνομη νομικώς οντότητα (νομικό πρόσωπο) στον χρόνο κατά τον οποίο αφενός καθιστούσε την «Α...ΕΛΛΑΣ» αντιπρόσωπό της κι αφετέρου εντολοδόχο της, συνέπεται κατά νομική αναγκαιότητα και ότι αυτή δεν είχε την έννομη δυνατότητα να εκφέρει δηλώσεις βουλήσεως (με άλλα λόγια να δικαιοπρακτεί), διότι η δυνατότητα αυτή προϋποθέτει ότι ο δηλών υφίσταται ως προσωπικότητα, φυσικώς ή νομικώς. Με άλλα λόγια, το ανύπαρκτο νομικώς νομικό πρόσωπο στερείται της ικανότητας δικαίου (άρθρα 34 και 61 ΑΚ), επομένως και της ικανότητας προς δικαιοπραξία, δηλαδή της ικανότητας να εκφράζει (δικαιοπρακτική) βούληση<sup>22</sup>. Αποτέλεσμα των παραδοχών αυτών, είναι ότι ο ορισμός της «Α... ΕΛΛΑΣ» από την «S...», ως αντιπροσώπου και εντολοδόχου της, είναι νομικώς ανύπαρκτος (ανυπόστατος) και

<sup>21</sup> Περάκης, Το δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας, τ. Α΄ έκδ. 1992, Κεφ. 13ο, Εισαγωγικές παρατηρήσεις στα άρθρα 90-109 Νο 1, κάτω από το άρθρο 90 Νο 1 και κάτω από το άρθρο 96 Νο 10.

<sup>22</sup> Βλ. Σημαντήρα, Γενικά αρχαί, έκδ. 1980 Νο 367 - 368, σελ. 227-228 και Νο 601 σελ. 400.

άρα η καταγγελία της συμβάσεως από την «Α...ΕΛΛΑΣ», υπό την ανωτέρω ιδιότητά της, είναι άκυρη, ως γενόμενη από πρόσωπο το οποίο δεν ήταν κατά νόμο αντιπρόσωπος της μόνης εταιρίας ικανής να προβεί στην καταγγελία αυτή, δηλαδή της «Τ...», αφού αυτή και μόνον ήταν πλέον η αντισυμβαλλομένη στην σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, όπως λέχθηκε ανωτέρω, επομένως και η μόνη ικανή να παράσχει στην «Α ...ΕΛΛΑΣ» την εν λόγω πληρεξουσιοδότηση και εντολή. Συνέπεια όλων των ανωτέρω είναι ότι η καταγγελία της σύμβασης από μη δικαιούμενο πρόσωπο, ως άκυρη, δεν επιφέρει το σκοπούμενο έννομο αποτέλεσμα, δηλαδή την εντεύθεν ακυρότητα (και την μη λειτουργία) της σύμβασης. Κατά ταύτα, η εν λόγω σύμβαση εξακολουθεί να λειτουργεί<sup>23</sup> και να παράγει όλα τα έννομα αποτελέσματα που αποτέλεσαν και το περιεχόμενό της, κατά την βούληση των συμβληθέντων. Όμως, η συλλογιστική της αγωγής και εν γένει το όλο οικοδόμημά της στηρίζεται στην παραδοχή ότι η σύμβαση σταμάτησε να λειτουργεί. Γι' αυτό και η αγωγή της εμφανίζεται ως αβάσιμη νόμω και εκ του λόγου αυτού, ως προς όλες τις εναγόμενες.

β. Ως προς το δεύτερο ερώτημα.

Ο εκούσιος αντιπρόσωπος του άρθρου 211 ΑΚ, ούτε ζημίες υφίσταται ούτε οφέλη αποκερδαίνει από τη σύμβαση, στην οποία μετέσχε υπό την ιδιότητά του αυτήν, ακριβώς επειδή τα έννομα αποτελέσματα εκ της λειτουργίας της συμβάσεως αυτής αφορούν αποκλειστικά τον αντιπροσωπευόμενο. Επομένως, δεν υφίσταται διάταξη νόμου βάσει της οποίας να ενάγεται νομίμως η δεύτερη εναγομένη επειδή κατήγγειλε την σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, ενεργώντας ως άμεσος αντιπρόσωπος άλλου και επομένως ως προς αυτήν, η αγωγή εμφανίζεται νόμω αβάσιμη και για την αιτία αυτή.

*5. Επί του νομικού θεμελίου της αγωγής και εντεύθεν επί των επί μέρους κονδυλίων της.*

α. Το π.δ. 219/1991 «Περί εμπορικών αντιπροσώπων, σε συμμόρφωση προς τις Οδηγία 86/653/ΕΟΚ του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων».

---

<sup>23</sup> ΑΠ 887/1974 ΝοΒ 23/492 και ΕΕμπΔ ΚΣΤ/393. Μαρίνος, Σχόλιο υπό την ΜΠρΑθ 12796/1987 Ελλ-Δνη 32/843.

(a) Από τις 10 Ιουνίου του έτους 1991, άρχισε να ισχύει στην Ελλάδα το π.δ. 219/1991 (βλ. το άρθρο 11 § § 1 και 2 αυτού)<sup>24</sup>. Επομένως, η σύμβαση που κατήρτισε η ενάγουσα με την πρώτη εναγομένη στηρίζεται αποκλειστικά στις διατάξεις του εν λόγω π.δ/τος (που προβλέπει και τις έννομες συνέπειες από την άκαιρη καταγγελία της σύμβασης αυτής από τον εργοδότη), οι οποίες αποκλείουν εντελώς τις διατάξεις του ΑΚ περί εντολής, (που κατά τη νομολογία εφαρμόζονταν εν προκειμένω αναλόγως, πριν να ισχύσει το διάταγμα αυτό<sup>25</sup>), επί τη βάσει της αρχής *lex specialis derogat legi generali*. Επομένως, οι σχέσεις των διαδίκων θα ρυθμισθούν από το διάταγμα αυτό, επειδή η μεταξύ τους σύμβαση συνήφθη (υπεγράφη) στις 21-7-2001, δηλαδή υπό την ισχύ του.

(b) Το εν λόγω διάταγμα περιέχει ειδικές διατάξεις, βάσει των οποίων ρυθμίζεται η αποζημίωση του εμπορικού αντιπροσώπου σε περίπτωση κατά την οποία ο εργοδότης του/αντισυμβαλλόμενος στην εν λόγω σύμβαση προβεί σε καταγγελία της σύμβασης αυτής (βλ. ειδικότερα τα άρθρα 8 § 3 και 9 § 1α' το οποίο ομιλεί περί «αποζημιώσεως πελατείας»<sup>26</sup>), για τον προσδιορισμό δε της αποζημίωσης αυτής χρησιμοποιούνται παράμετροι άγνωστοι στο έως τώρα ισχύον δίκαιο της ενδοσυμβατικής ευθύνης (θετικό διαφέρον της συμβάσεως). Με αποτέλεσμα, στην περίπτωση αυτήν, από το ένα μέρος να μην αποζημιώνονται τα διαφυγόντα κέρδη του αντιπροσώπου, όπως αυτά προσδιορίζονται στο σύστημα του ΑΚ (βλ. το άρθρο 287 αυτού) και από το άλλο, να μην αποζημιώνεται ούτε και η απαξίωση της εμπορικής αντιπροσώπου, ως οικονομικού μεγέθους (όταν αυτή είναι εταιρία), αφού το ισχύον διάταγμα αναγνωρίζει και θεσμοθετεί περιοριστικώς άλλου είδους αποζημίωση του τελευταίου.

(c) Με αποτέλεσμα, η αγωγή ως προς τα οικεία κονδύλιά της να παρίσταται αβάσιμη κατά νόμο, επειδή οι αξιώσεις της αυτές δεν προβλέπονται στο ανωτέρω διάταγμα. Με βάση τις παραδοχές αυτές, καταφαίνεται ότι η παραδοχή της εκκαλουμένης ότι τα κονδύλια αυτά είναι αόριστα, είναι προδήλως λανθασμένη, διότι η αοριστία προϋποθέτει πως η αγωγή είναι μεν βάσιμη κατά νόμο, πλην στο

---

<sup>24</sup> Το διάταγμα αυτό τροποποιήθηκε μεταγενεστέρως με τα π.δ/τα 249/1993, 88/1994 και 312/1995.

<sup>25</sup> Βλ. προχείρως ΑΠ 812/1991 Ελλ.-Δνη 1991/1490. ΑΠ 70/1977 ΝοΒ 25/982. ΑΠ 570/1964 ΕΕΝ 32/198.

<sup>26</sup> Από την πρόσφατη σχετική νομολογία, βλ. ενδεικτικώς την ΕφΑθ 7813/2002 ΔΕΕ 2003/667.

δικόγραφο της αγωγής δεν παρατίθενται όλα τα στοιχεία εκείνα που απαιτεί το πραγματικό της εκάστοτε εφαρμοστέας διάταξης νόμου<sup>27</sup>.

(d) Κι ανεξαρτήτως τούτων, πράγματι, ιδίως τα κονδύλια της αποθετικής ζημίας παρατίθενται στην αγωγή τελείως αόριστα, επειδή δεν αρκεί να ισχυρισθεί ο ενάγων πως το παρατιθέμενο στην αγωγή του κονδύλιο συνιστά το καθαρό διαφυγόν κέρδος του (δηλαδή μετ' αφαίρεση των εξόδων της επιχείρησής του από τα ακαθάριστα κέρδη της), διότι ο ενάγων έχει δικονομικό βάρος εκ του άρθρου 216 § 1 α' του ΚΠολΔικ να παραθέσει και τα ακαθάριστα κέρδη και τα έξοδα της επιχείρησής του, προκειμένου να δοθεί στον αντίδικό του η δυνατότητα να τα αντικρούσει<sup>28</sup>.

(e) Περαιτέρω, προβληματικό - από άποψη νομικής βασιμότητας, κι αν ακόμη ίσχυε ο Αστικός Κώδικας και ειδικότερα οι διατάξεις του περί εντολής - θα ήταν και το κονδύλιο της αγωγής, βάσει του οποίου ζητούνται ως αποζημίωση, οι δαπάνες που πραγματοποίησε η ενάγουσα, προκειμένου να δυνηθεί ν' ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις της από την σύμβαση αντιπροσωπείας. Διότι, υποστηρίχθηκε και η γνώμη ότι τα έξοδα αυτά δεν είναι αποδοτέα, ως δαπάνες στις οποίες υποβλήθηκε ο εμπορικός αντιπρόσωπος, επειδή έγιναν για την οργάνωση της δικής της επιχείρησης και επομένως βαρύνουν την ίδια<sup>29</sup>, ενόψει και του ότι η έννομη σχέση τους ήταν και αυτή των ανεξαρτήτων υπηρεσιών, με αποτέλεσμα να φέρει αυτή τις ανωτέρω δαπάνες<sup>30</sup>. Και ταύτα, ανεξαρτήτως του ότι και το κονδύλιο αυτό της αγωγής εκτίθεται κατά τρόπο τελείως αόριστο.

β. Η βάση της αγωγής που στηρίζεται στις διατάξεις περί αδικοπραξιών (άρθρο 914 ΑΚ).

Με τα δεδομένα της αγωγής, μάλλον θα μπορούσε αυτή να εύρει νόμιμο έρεισμα στο άρθρο 919 του ΑΚ, αφού η δράση αυτή της πρώτης μόνον εναγομένης, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως συμπεριφορά εναντίον των χρηστών ηθών. Εξακολουθούν όμως τα κονδύλια να είναι τελείως αόριστα.

---

<sup>27</sup> Βλ. ΕφΑθ 6077/2002 Ελλ-Δνη 44/197. Φαλτσή-Λαδά, Γνμδ., Δ. 22 σελ. 431 επ. και ιδίως σελ. 433. Μακρίδου, Η διάκριση απαράδεκτης και νόμω αβάσιμης αγωγής στα πλαίσια της αοριστίας, Αρμ. 1995 στην § ΙΙΙ σελ. 291.

<sup>28</sup> ΟλομΑΠ 20/1992 ΝοΒ 1993/25. ΑΠ 1457/1995 Ελλ-Δνη 38/1532.

<sup>29</sup> ΕφΘεσ 567/1973 ΕΕμπΔ ΚΔ/503.

<sup>30</sup> Ανδρουτσόπουλος, Η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, § 56 σελ. 273. Καποδίστριας, στην ΕρμΑΚ, Εισαγ. άρθρ. 648-660 Νο 84.

γ. Το αίτημα περί καταδίκης των εναγομένων εις ολόκληρο.

1. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό έχει μόνον θεωρητική αξία, επειδή το γέννην έχον η αγωγή, στο μέρος της που είναι νόμω βάσιμη (δηλαδή στην βάση της που ερείδεται στην αδικοπραξία), απευθύνεται νομίμως μόνον κατά της τετάρτης εναγομένης, αφού μόνον αυτή δύναται να προξενήσει με την καταγγελία της (εφόσον αυτή έχει γίνει από την ίδια ή αντιπρόσωπό της) στην ενάγουσα ζημία, λόγω δράσης της *contra bonos mores*.

2. Εν πάση περιπτώσει, εάν πλείονες ενάγονται προς καταβολή χρηματικού ποσού, τότε κατ' αρχήν ευθύνονται όλοι κατ' ίσα μέρη, λόγω του αυτοδιαιρέτου της χρηματικής ενοχής (βλ. το άρθρο 480 του ΑΚ), εκτός εάν τούτο έχει συμφωνηθεί (άρθρο 361 του ΑΚ) ή πρόκειται για αποζημίωση προς αποκατάσταση της ζημίας που επήλθε από αδικοπρακτική ενέργεια πλειόνων από κοινού, οπότε όλοι τους ευθύνονται απέναντι στον παθόντα εις ολόκληρο (άρθρο 926 του ΑΚ). Επομένως, το σχετικό αίτημα της αγωγής, όπως διατυπώνεται στο κείμενό της, εμφανίζεται ως νόμω αβάσιμο.